

“เมื่อเด็กล้นโกป็น ใครคือผู้เสียหาย”

นายสมภพ นันทโกวัฒน์^๑

เมื่อเด็ก^๒ คนหนึ่งก่อเหตุร้ายจนทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต สังคมมักตั้งคำถามว่า ใครควรรับผิดชอบ เด็กผู้ก่อเหตุ ผู้ปกครองที่ดูแลบุตร หรือบุคคลรอบข้างที่มีส่วนผลักดันให้เด็กเดินมาถึงจุดนั้น แต่ในทางกฎหมาย ยังมีอีกคำถามหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน คือ “ใครคือผู้เสียหาย” คำถามดังกล่าว อาจดูเรียบง่าย แต่กลับนำไปสู่ปัญหาทางกฎหมายที่ซับซ้อน โดยเฉพาะในกรณีความผิดฐานชกจูง ส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติดนไม่สมควร หรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๓)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๔๙/๒๕๖๘ มีข้อพิจารณาสำคัญว่า บุคคลใดเป็นผู้เสียหาย และมีอำนาจฟ้องในความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๓) ซึ่งการพิจารณาว่า รัฐหรือราษฎรเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาที่เกิดขึ้นนั้น^๓ จำต้องอาศัยหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒ (๔) ประกอบการค้นหา “คุณธรรมทางกฎหมาย” ที่มุ่งคุ้มครองในความผิดอาญานั้นเสียก่อนว่าเป็น “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล” หรือ “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม” หากความผิดตามฟ้องเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ราษฎรย่อมเป็นผู้เสียหายไม่ได้^๔

เมื่อพิจารณาที่มาและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มีรากฐานมาจากแนวคิดตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ว่า “เด็กคือประธานแห่งสิทธิ” และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ที่ยึดถือ “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยยึดหลักสิ่งสำคัญลำดับแรก” (Primary Consideration) เพื่อดูแล ปกป้องคุ้มครอง สงเคราะห์ หรือดำเนินการใดก็ตามที่เอื้ออำนวยให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตได้ เป็นปกติและเติบโตเป็นประชากรอย่างมีคุณภาพ และเหตุผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มีวัตถุประสงค์ให้มีวิธีการปฏิบัติต่อเด็กให้เหมาะสม เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม เป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัวให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๓ ซึ่งบัญญัติให้ เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาตรา ๘๐ บัญญัติให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้น แม้ความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๓) ไม่ได้บัญญัติว่าเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐ และรัฐเป็นผู้เสียหาย แต่การบัญญัติกฎหมายนี้ขึ้นเพื่อให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของเด็กทั่วไปตามรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มิใช่บัญญัติไว้เพื่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงเป็นส่วนตัว จึงเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม และรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นราษฎร จึงไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่มีอำนาจฟ้อง

^๑ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

^๒ นิยาม ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๔ เด็ก หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี

^๓ ศาลสตราจารยธานิศ เกศวพิทักษ์ (๒๕๖๑) คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม ๑

^๔ ศาลสตราจารย ดร.คณิต ณ นคร (๒๕๕๕) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อย่างไรก็ตาม มีความเห็นแย้งว่า บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๓ และมาตรา ๘๐ เป็นเพียงบทบัญญัติที่มุ่งรับรองสิทธิพื้นฐานและกำหนดนโยบายแห่งรัฐในลักษณะทั่วไป มิได้มีลักษณะเป็นการคุ้มครองเด็ก เยาะชน หรือบุคคลในครอบครัวเป็นกรณีพิเศษ ยิ่งไปกว่านั้น ขณะโจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มิได้ใช้บังคับแล้ว แต่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งมาตรา ๒๕ รับรองสิทธิของบุคคลในการใช้สิทธิได้ในกรณีที่กฎหมายมิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ เมื่อพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น” ย่อมแสดงให้เห็นว่า มาตรา ๒๖ มิได้เป็นเอกเทศแต่อย่างใด แต่ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอื่นด้วย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕ ก็บัญญัติว่า บทบัญญัติใดของกฎหมาย ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เป็นอันใช้บังคับมิได้ ซึ่งโจทก์ก็กล่าวหาว่าไม่มีบทบัญญัติใดที่บัญญัติว่าความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๓), ๗๘ ให้รัฐเป็นผู้เสียหาย การตีความว่ารัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหายในความผิดนี้ จึงเป็นการจำกัดสิทธิของผู้เสียหาย หากข้อเท็จจริงรับฟังได้ตามคำฟ้องว่า จำเลยทั้งสองร่วมกันส่งเสริมหรือยินยอมให้บุตรซึ่งเป็นเด็ก ใช้อาวุธปืนจนเป็นเหตุให้บุตรของโจทก์ถึงแก่ความตาย การกระทำของจำเลยทั้งสองย่อมเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๓), ๗๘ และโจทก์ย่อมเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้อง ทั้งการที่โจทก์ฟ้องคดีด้วยตนเองเพราะเห็นว่าพนักงานสอบสวนดำเนินคดีล่าช้า จึงเป็นการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ยังมีความเห็นอีกฝ่ายหนึ่ง แม้จะเห็นพ้องด้วยกับผลของคดีว่าโจทก์ไม่ใช่ผู้เสียหายในคดีนี้ แต่ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลที่ว่า ความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๒๖ (๓) มีเพียงรัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เนื่องจากมาตรา ๒๖ (๓) ใช้ถ้อยคำว่า “ผู้ใด” ย่อมเปิดช่องให้บุคคลทั่วไปอาจเป็นผู้กระทำความผิดได้ มิได้จำกัดเฉพาะผู้ปกครอง ดังนั้น หากบุคคลที่สามเข้ามาชักจูงหรือส่งเสริมให้เด็กกระทำความผิดได้ มิได้จำกัดเฉพาะผู้ปกครอง ดังนั้น หากบุคคลที่สามเข้ามาชักจูงหรือส่งเสริมให้เด็กกระทำความผิดได้ ผู้ปกครองของเด็กอาจได้รับความเสียหายโดยตรงและมีฐานะเป็นผู้เสียหายได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวไม่อาจปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ เนื่องจากสิทธิที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองตามมาตรา ๒๖ คือ สวัสดิภาพของเด็ก มิใช่สิทธิของบุคคลอื่นที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเด็ก จึงมีข้อพิจารณาว่า ขอบเขตการตีความคำว่า “ผู้เสียหาย” ควรขยายไปถึงผู้ปกครองของเด็กซึ่งได้รับความเสียหายจากการแทรกแซงของบุคคลที่สามต่อเด็กเพียงใด อันเป็นประเด็นข้อกฎหมายที่ยังต้องรอการวางบรรทัดฐานจากศาลฎีกาต่อไป

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับคดี *People of the State of Michigan v. Crumbley* ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเกิดเหตุกราดยิงในโรงเรียนแห่งหนึ่งของรัฐมิชิแกนโดยเด็กวัย ๑๕ ปี เป็นผู้ก่อเหตุ ต่อมาศาลพิพากษาว่า บิดามารดาของผู้ก่อเหตุมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา (Involuntary Manslaughter) อันเนื่องมาจากการกระทำของบุตร คดีนี้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการสำคัญทางกฎหมายเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “หน้าที่ของผู้ปกครอง” ในการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากพฤติกรรมของบุตร ซึ่งศาลได้วางหลักการว่า แม้ผู้ปกครองจะไม่ได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดโดยตรง

แต่หากปรากฏว่าผู้ปกครองทราบถึงความเสี่ยงร้ายแรง มีสัญญาณเตือนที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตและแนวโน้มการใช้ความรุนแรงของบุตร แต่กลับปล่อยให้บุตรสามารถเข้าถึงอาวุธปืนได้ โดยปราศจากการควบคุมดูแลที่เหมาะสม การกระทำความผิดกล่าวถือเป็นการประมาทเลินเล่อและละเลยการปฏิบัติหน้าที่อย่างร้ายแรง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดผลร้ายตามมา ซึ่งศาลให้ความสำคัญอย่างมากกับพยานหลักฐานที่เป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้า ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อความที่บุตรส่งหาผู้ปกครองว่าเห็นปืนในบ้าน บันทึกการซื้ออาวุธให้บุตร โดยเฉพาะใบงานวิชาคณิตศาสตร์ของบุตรที่วาดภาพปืน กระสุนปืน ผู้ถูกยิง และมีข้อความระบุว่า “ความคิดเหล่านี้หยุดไม่ได้ ช่วยผมด้วย” “ชีวิตของผมไม่มีคุณค่า” และ “มีเลือดอยู่เต็มไปหมด” แม้ว่าทางโรงเรียนได้เรียกผู้ปกครองเข้าพบเพื่อแจ้งเตือนในเช้าวันเกิดเหตุแล้ว แต่ผู้ปกครองกลับปฏิเสธที่จะนำบุตรไปรับการประเมินหรือรักษาทางจิตเวช และปล่อยให้บุตรเข้าถึงอาวุธปืนที่เพิ่งซื้อให้ได้โดยไม่มีการป้องกัน ศาลเห็นว่า หากจำเลยทั้งสองในฐานะผู้ปกครองใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานที่วิญญูชนหรือบุคคลทั่วไปพึงปฏิบัติ เหตุกราดยิงย่อมสามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น การเสียชีวิตของผู้เสียหายจึงอยู่ในขอบเขตของผลที่คาดหมายได้ (Reasonably Foreseeable) อันแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการละเลยหน้าที่สำคัญของผู้ปกครอง กับผลแห่งการกระทำความผิด ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญขององค์ประกอบความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา

ท้ายที่สุดแล้ว เมื่อเด็กเล่นโกปีน ความสูญเสียย่อมเกิดขึ้นกับหลายฝ่าย แต่หากย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นของปัญหาอาจกล่าวได้ว่า เด็ก คือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความล้มเหลวของผู้ใหญ่และสังคม และเป็นผู้เสียหายตัวจริงที่กฎหมายคุ้มครองมาตั้งแต่ต้น

แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา

มิถุนายน ๒๕๖๙